

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Розкрито особливості туристичного бізнесу як виду діяльності з високою рентабельністю, обґрунтовано потенціал туризму в Україні. Розкрито розвиток туризму у Карпатському регіоні, наведено показники діяльності суб'єктів туристичної діяльності

Сьогодні туризм став явищем, яке увійшло в повсякденне життя сотень мільйонів людей. Він включає всі вільні переміщення людей від місця їх постійного проживання і роботи, а також сфери виробництва і послуг, створених для задоволення потреб, які виникають у результаті цих переміщень.

Туризм є видом діяльності, що має важливе значення в житті людей і сучасних суспільств. Він перетворився на змістовну форму використання вільного часу окремих осіб і на основний засіб міжособистісних зв'язків, а також політичних, економічних і культурних контактів, що стали необхідними внаслідок інтернаціоналізації всіх секторів життя націй.

Українська земля, така багата з позицій біологічного, кліматичного, природного, історичного, національного і культурного розміщення, є надзвичайно привабливим туристичним простором, який підлягає освоєнню для задоволення естетичних потреб гостей. Численні природні й культурні визначні пам'ятки і місця, за умови грамотної експлуатації, рекламування, можуть стати джерелом істотних доходів для всієї України, місцевого самоуправління різних рівнів і, власне, для самих жителів нашої держави, завдяки створенню туристичним бізнесом нових робочих місць. Вважається, що завдяки ефекту мультиплікації одне робоче місце в туризмі створює сім нових робочих місць в інших галузях і секторах, пов'язаних із туризмом корпоративним ланцюгом.

Туристичний бізнес – це один із небагатьох видів господарської діяльності, який має високу рентабельність. Звичайно, розвиток туристичної індустрії вимагає інвестиційних витрат, але ця діяльність виявляється менш капіталомісткою, ніж в інших галузях і секторах національної економіки.

Український туристичний ринок, що швидко розвивається, стає фактором перебудови української економіки в цілому. Ці зміни полягають в оновленні всієї господарської структури в напрямку збільшення частки валового внутрішнього продукту, яка припадає на так званий третій сектор, тобто послуги.

Завдяки розвитку бізнесу з надання туристичних послуг відповідний сектор економіки буде зростати, що сприятиме досягненню поставленої Урядом України стратегічної мети – наблизити структуру національної економіки до господарської структури найбільш розвинутих європейських країн.

Потенціал розвитку туризму в Україні справді значний. Пов'язаний він передусім із тим культурним надбанням, яке залишили після себе покоління людей, що належали до різних народів та етнічних груп, а також із природним середовищем – наявністю морських узбереж, місцевостей із лікувальними властивостями, мальовничих ландшафтів.

Одним із найважливіших аспектів, що ефективно впливає на функціонування всієї туристичної сфери і діяльність туристичних підприємств зокрема, є інформаційна забезпеченість нормативно-правовими документами.

У цілому Законодавство України про туризм складається з Конституції України, Закону України "Про туризм" [1], інших нормативно-правових актів, виданих відповідно до них.

Нормативно-правова база туристичної галузі відіграє провідну роль у підвищенні ефективності діяльності туристичних підприємств, починаючи з державної реєстрації, отримання ліцензій та інших дозволів на початок діяльності й закінчуючи ресурсним забезпеченням і реалізацією туристичного продукту.

Характеризуючи регулятивний аспект нормативно-правового забезпечення, складовими якого є

адміністративне та економічне регулювання, вважаємо, що саме економічне регулювання передбачає дотримання туристичним підприємством певних нормативів оподаткування, порядку формування активів підприємства та структури джерел їхнього фінансування, правил оцінки й зміни вартості активів. До економічного регулювання можна віднести також антимонопольне регулювання діяльності туристичних підприємств тощо [6, с. 55].

Як сфера економічної діяльності туризм, з одного боку, визначається попитом і споживанням зі сторони відвідувачів, а з іншого – він належить до товарів і послуг, які виробляються з метою задоволення цього попиту. Таким чином, туризм охоплює широкий діапазон видів діяльності, в тому числі міжнародний і внутрішній транспорт, розміщення, громадське харчування, розваги, послуги туроператорів і турагентів та інші.

Робота в галузі туризму обов'язково передбачає всеохоплюючий облік туристичних ресурсів як у цілому по країні, так і за окремими регіонами.

Туристичні ресурси можна розділити на три групи:

1. Рекреаційні (природні) ресурси – унікальні явища природи, печери, водоспади, скелі, заповідники, гори, річки, моря, лікувальні води, кліматичні умови та бальнеологічні можливості.

2. Об'єкти, які представляють історичне та культурне минуле країни, – музеї, пам'ятники і пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, життям і діяльністю видатних представників науки, техніки, культури, а також унікальні архітектурні та етнографічні об'єкти.

3. Об'єкти, які демонструють сучасні здобутки країни в промисловості, будівництві, сільському господарстві, науці і культурі, медицині та спорті.

Під туристичними ресурсами розуміють сукупність природних та штучно створених людиною об'єктів, що мають комфортні властивості та придатні для створення туристичного продукту. Як правило, наявні туристичні ресурси визначає формування туристичного бізнесу в тому чи іншому регіоні [2, с. 49].

Для реалізації програми розвитку туризму в Україні та зростання його ефективності передусім необхідна відповідна матеріально-технічна база з широко розгалуженою туристичною інфраструктурою, особливо в регіонах.

Одним із таких регіонів є Карпатський – він представлений такими областями: Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська та Чернівецька. На території цих областей діє Рада з туризму Карпатського регіону, яку було створено в серпні 2001 р. Закарпатською, Івано-Франківською, Львівською та Чернівецькою облдержадміністраціями з ініціативи Івано-Франківської обласної державної адміністрації. В 2003 р. в Раду з туризму прийнято Тернопільську обласну державну адміністрацію, тому в статті розглянуто аналіз п'яти областей.

Головною метою діяльності Ради з туризму Карпатського регіону є підтримка розвитку та маркетинг туристичної галузі регіону. Основні напрямки діяльності Ради включають координацію зусиль областей з розвитку туристичної галузі, аналіз розвитку туризму та діяльності туристичних підприємств, проведення навчальних семінарів, конференцій, круглих столів; здійснення маркетингу туристичних ресурсів регіону, моніторинг діяльності туристичної індустрії в регіоні, координація діяльності туристичних підприємств з урядовими, недержавними, міжнародними, донорськими та туристичними організаціями [8].

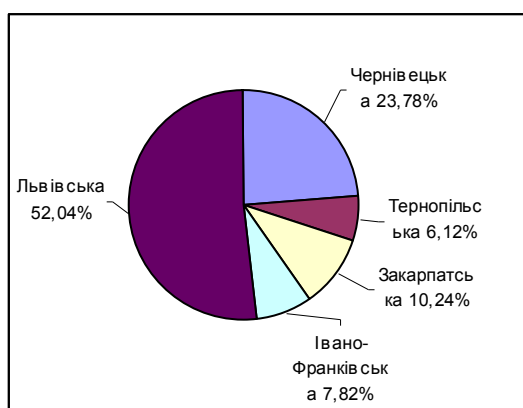
Основним показником туристичної діяльності є кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, динаміку якого за останні роки наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Карпатського регіону

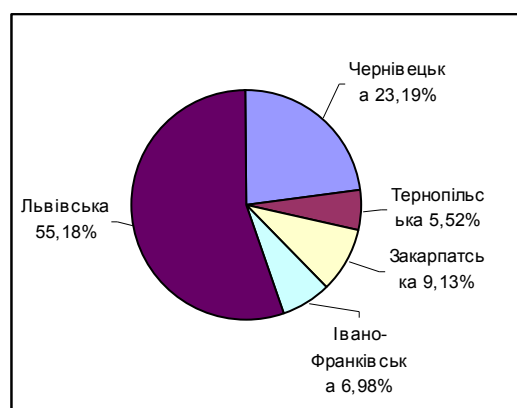
Назва області	2007 р.		2008 р.		Відхилення +, -
	Кількість туристів осіб	Питома вага, %	Кількість туристів осіб	Питома вага, %	
Закарпатська	72970	4,65	76965	8,28	3995
Івано-Франківська	1268923	80,93	595031	64,01	-673892
Львівська	117242	7,48	143610	15,45	26360
Тернопільська	33092	2,11	32929	3,53	-163
Чернівецька	75758	4,83	80987	8,73	5229
Разом Карпатський регіон	1567985	100	929522	100	-638463

Аналіз наведеного показника вказує на значну частку туристів у Івано-Франківській області - 64,01% у 2008 р., хоча в порівнянні з 2007 роком вона зменшилась; найменшу частку туристів за аналізований період показала Тернопільська область. В загалом у Карпатському регіоні кількість туристів у 2008 році зменшилась у порівнянні з 2007 роком на 638463 осіб [5, с. 44], що зумовлено повинню в липні 2008 року, котра нанесла значні руйнування на території Західних областей.

У свою чергу показник кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, поділяється на три основних показника: кількість туристів громадян України, які виїжджали за кордон; кількість іноземних туристів; кількість внутрішніх туристів. Структуру цих показників в областях Карпатського регіону подано на рис. 1, 2 та 3 відповідно.

2007 рік

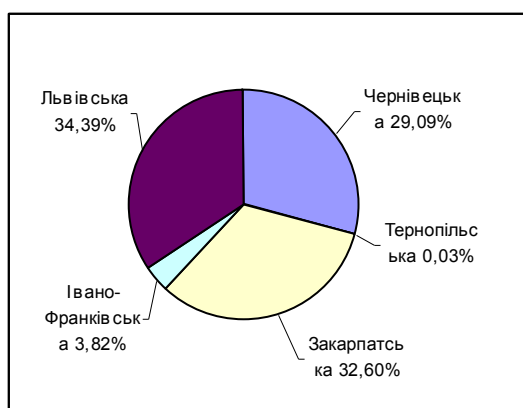

2008 рік

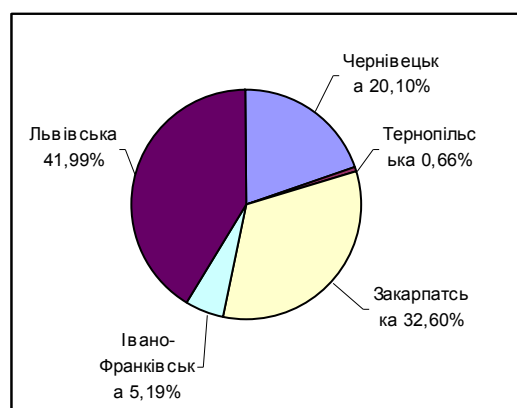
Рис. 1. Структура кількості туристів – громадян України, які виїжджали за кордон в областях Карпатського регіону за 2007 та 2008 рр.

За підсумками 2007 та 2008 років бачимо, що лідером за кількістю туристів, що виїжджали за кордон, є Львівська область – 52,04 % та 55,18 % відповідно. Тенденція до збільшення кількості туристів свідчить про стабілізацію доходів громадян та відновлення активізації туристичного інтересу до інших "відпочинкових" країн [8]. На другому

місті Чернівецька область 23,78 % в 2007 році та 23,19 % у 2008 році. Найменше значення даного показника два роки поспіль спостерігається в Тернопільській області 6,12 % та 5,52 % відповідно, що пояснюється меншою кількістю на населення в цій області.

2007 рік

2008 рік

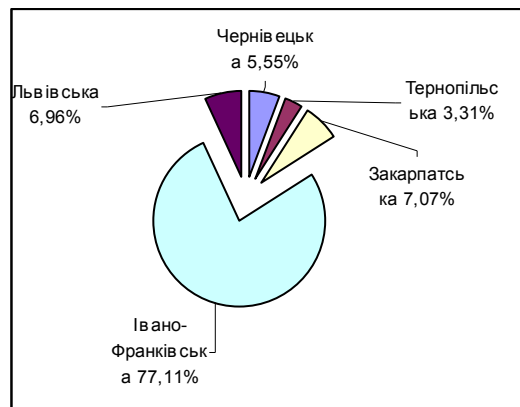
Рис. 2. Структура кількості іноземних туристів в областях Карпатського регіону за 2007 та 2008 рр.

Аналізуючи наведені дані, бачимо, що в 2007 р. у Львівській та Закарпатській областях майже однакове співвідношення питомої ваги іноземних туристів – приблизно по 33 %, у 2008 р. картина кардинально змінилась і явним лідером стала Львівська область

41,99 %. За даними 2008 р. туристичними підприємствами Львівщини обслуговано іноземних туристів із 31 країни світу. Найбільше туристів приїхало з таких країн: Польща, Білорусія, Латвія та Російська Федерація [7].

2007 рік

2008 рік

Рис. 3. Структура кількості внутрішніх туристів в областях Карпатського регіону за 2007 та 2008 рр.

У структурі показника кількості внутрішніх перевезень основну частину в Карпатському регіоні становить Івано-Франківська область. Туристичні послуги надають 113 туристичних операторів та туристичних агентів. Ця область є лідером – в ній активно розвивається екскурсійна діяльність, хоча кількість внутрішніх перевезень у 2008 р. зменшилась і становить 77,11 %.

Ця область Карпатського регіону України славиться існуючою базою рекреаційних закладів, які дають можливість нарощувати лікувально-оздоровчі, туристичні, спортивні послуги, в тому числі й для іноземних туристів.

Все більш популярним стає сільський зелений туризм. Сьогодні 638 сільських господарів приймають туристів у своїх садибах. Туристів приваблює до них зручна система поселення, сучасне обладнання приватних пансіонатів, близькість до природи, співвідношення "ціна" – "якість послуг", гостинність та домашня атмосфера при організації відпочинку [7].

Сьогодні в Чернівецькій області також формується розуміння сільського зеленого туризму як специфічної форми відпочинку на селі з широкою можливістю використання природного, матеріального і культурного потенціалу регіону. На території Чернівецької області за підсумками 2008 року в сфері сільського зеленого туризму працювало понад 80 приватних садиб [5, с. 8].

Сільський зелений туризм у більшості країн розглядається як невід'ємна складова частина комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів розв'язання багатьох сільських проблем.

Враховуючи те, що в умовах загальноекономічної кризи економічні і соціальні проблеми села надзвичайно загострилися, широке розповсюдження і розвиток сільського зеленого туризму є особливо бажаним.

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на розв'язання соціально-економічних проблем села полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий зарібок; розширює можливості зайнятості сільського господаря не тільки у виробничій сфері, але й у сфері обслуговування. При певному нагромадженні кількості відпочиваючих з'являється потреба в задоволенні їх різноманітних запитів, а це, у свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, зв'язку, торгівлі, служби побуту, відпочинково-розважальних та інших [6, с. 100]. За 9 місяців 2009 року в Чернівецькій області суб'єктами туристичної діяльності було досягнуто таких значень основних фінансово-економічних показників, що наведені в табл. 2.

Таблиця 2. Основні фінансово-економічні показники суб'єктів туристичної діяльності Чернівецької області

Назва показника	Фактично з початку року, тис. грн.
Обсяг наданих туристичних послуг	24105,25
з них іноземним туристам	2963,69
туристам, що виїжджали за кордон України	14215,13
Витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг	23724,42
з них іноземним туристам	3961,08
туристам, що виїжджали за кордон України	13193,30
Платежі до бюджету	1290,01
Прибуток, що спрямований на розвиток матеріально-технічної бази	171,40

Обсяг наданих туристичних послуг за 9 місяців 2009 року по Чернівецькій області суб'єктами туристичної діяльності більше обсягу показника за підсумками цілого 2008 року на 5559,85 тис.грн, що вказує на якість туристичного продукту та його конкурентоспроможність.

Основною рушійною силою розвитку туризму залишаються економічні вигоди, які він надає. Так, туризм стимулює розвиток елементів інфраструктури готелів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо. Він приводить до збільшення доходної частини бюджету за рахунок податків, що можуть бути прямими (плата за візу, митний збір) або непрямими (збільшення заробітної плати робітників зумовлює збільшення сум податку з доходів, що виплачується ними в бюджет, а збільшення доходів туристичних підприємств – збільшую податки на

прибуток). Окрім цього, туризм має широкі можливості для залучення іноземної валюти й різного роду інвестицій. Він сприяє диверсифікації економіки, утворюючи галузі, що обслуговують індустрію туризму, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації.

Також вплив туризму на економічний розвиток виявляється в підвищенні ділової активності й розширенні виробництва товарів і послуг у результаті збільшення платоспроможного попиту за рахунок іноземних і місцевих екскурсантів. Туристичний бізнес стимулює розвиток таких галузей, як будівництво, зв'язок, харчова промисловість, сільське господарство, торгівля, виробництво товарів народного споживання та інші.

Стратегічною метою розвитку сфери туризму в Україні можна визначити створення конкурентоспроможного на світовому ринку

туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби іноземних туристів і населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурного довілля. Програма дій, зорієнтована на досягнення цієї мети, має бути синхронізованою з загальними темпами становлення ринкових механізмів і співвіднесеною з політикою структурних реформ в економіці. Вона повинна також враховувати накопичений досвід розвитку туризму у світі, що створює сприятливі умови для доопрацювання та розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму.

Список використаної літератури:

1. Закон України "Про туризм" від 15.09.1995 р. № 325/95-ВР в редакції Закону від 18.11. 2003 р. № 1282-IV.
2. *Кифяк В.Ф.* Організація туризму: [навч.посібник]. – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 344с.
3. *Мальський М.П., Худо В.В., Цибух В.І.* Основи туристичного бізнесу: [навч.посібник]. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.
4. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2008 рік. Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці: 2009. – 514 с.
5. Туризм, відпочинок та санаторно-курортне лікування області. Статистичний збірник. Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці, 2009. – 50 с.
6. *Школа М.І.* Розвиток туристичного бізнесу: [навч.посібник]. – Чернівці: Книги-XXI, 2007. – 292 с.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/>.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism-carpathian.com.ua>.

РОШКО Н.Б. – викладач кафедри обліку і аудиту Буковинського університету

